

БУРБАН Н. Развитие педагогики сотрудничества в истории отечественной педагогической мысли (1985-1991 годы).

В статье проанализировано развитие педагогики сотрудничества в истории отечественной педагогической мысли. Обосновано суть и содержание педагогики сотрудничества как новой образовательной технологии на почве свободы, самостоятельности, активности, ответственности, общения, самосовершенствования субъектов образовательной деятельности.

Ключевые слова: педагогика сотрудничества, образовательные технологии, свобода, самостоятельность, активность, общение, личность, педагоги-новаторы, ученик.

BURBAN NATALIYA. The development of pedagogics collaboration in the history of native pedagogical thought (1985-1991 years).

The development of pedagogics collaboration in the history of native pedagogical thought have been analyzed in this article. The essence and the matter of pedagogics collaboration as a new educational technology on the basis of freedom, self-activity, activity, responsibility, communication and self-perfection of the object of educational activity are proved.

Keywords: pedagogics collaboration, educational technologies, freedom, self-activity, activity, communication, personality, pedagogue-innovators, pupil.

Дручик В. Д.
Луцький інститут розвитку людини
Університету "Україна"

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

У статті вказано, що завданнями фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури є формування у студентів мотивації до професійної діяльності – необхідної умови ефективності та успішності їхньої майбутньої роботи у загальноосвітніх навчальних закладах. Мету формування мотивації до професійної діяльності автор вбачає у підготовці високоосвіченого і конкурентоспроможного учителя фізичної культури, здатного до ефективної, творчої професійної діяльності, самовдосконалення і самоосвіти щодо зміцнення та збереження здоров'я учнів старшої школи.

Ключові слова: мотивація, майбутні вчителі фізичної культури, професійна діяльність, старша школа.

З позицій сьогодення спостерігається інтерес до проблем формування мотивації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності як до одного з найважливіших чинників їх успішності. Цей процес має об'єктивний характер і реалізується у руслі соціально-економічного розвитку нашого суспільства, сучасний етап якого визначається наявністю двох тенденцій, що чітко позначилися, в розвитку всіх сфер практичної діяльності людини – гуманізації і демократизації. Переорієнтація прагнень суспільства до задоволення потреб особистості, установка на співпрацю –

все це означило основні напрямки у реформуванні системи вищої фізкультурної освіти.

Сучасний розвиток суспільства вимагає нової системи професійної освіти – інноваційного навчання, яке сформувало б у студентів здатність до проектної детермінації майбутнього, відповідальності за нього, віру в себе і в свої професійні здібності.

Мета статті – на основі аналізу психолого-педагогічної літератури та інформації з мережі Інтернет розкрити особливості формування мотивації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у старшій школі.

Нова парадигма освіти зумовлює інше бачення позиції вчителя фізичної культури як джерела цільових, змістових і процесуальних характеристик навчання. На думку С. А. Зенкіної, інтерес до психології людини, людських стосунків, до посилення гуманітарної складової освіти, зростання значущості загальноосвітньої підготовки порівняно з професійною – все це пов'язане з тими змінами, яких зазнають сьогодні продуктивні сили суспільства [4, с. 5]. Як зазначає С. А. Зенкіна, стало очевидним, що прогрес людства неможливо забезпечити тільки технічними чинниками без розвитку людської складової виробника: актуалізації його творчого ресурсу, підвищення мотивації до праці, особистої зацікавленості в її результатах [4, с. 5].

О. І. Кравець вказує, що у сучасний період потрібні фахівці, які володіють не тільки сумою певних професійних знань, умінь та навичок, але й таких, які мають багатий внутрішній потенціал особистісних властивостей і якостей, які сприяють самоактуалізації, самоосвіті та саморозвитку студентів вищих навчальних закладів [6, с. 3]. Проте для того, щоб ці акмеологічні чинники стали дієвими, необхідні вагомі спонукальні причини, якими можуть стати мотиви саморозвитку і самоактуалізації [6, с. 3].

Як відомо, в умовах вищого навчального закладу розвиток особистості та індивідуальності студента продовжується (С. М. Годник, І. І. Ільясов, В. Я. Ляудіс), а завдання викладача вищої школи полягає у тому, щоб створити психолого-педагогічні умови для розвитку і актуалізації всіх сутнісних сил студентів. Проведений аналіз наукової літератури свідчить, що мотиваційний аспект діяльності упродовж останніх років є предметом пильної уваги як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Так, мотивацію як психологічну категорію досліджували В. Г. Асєєв, Л. І. Божович, А. В. Запорожець, А. А. Кирсанов, В. С. Мерлін, А. Маслоу, С. Л. Рубінштейн і ін. Мотиви навчальної діяльності розглядали

Г. А. Бокарева, В. С. Ільїн, Ф. К. Савіна, Г. І. Щукіна та ін., мотиви трудової діяльності – Л. В. Благонідежна, Ф. І. Іващенко, В. А. Ядов та ін.

Деякі учені (М. А. Данилов, В. С. Ільїн, М. І. Махмутов, О. Ф. Федорова) досліджували різні засоби впливу викладачів на розвиток мотиваційної сфери студентів. Аспекти професійного самовизначення відображено у роботах О. М. Борисової, Е. А. Климова, В. Г. Леонтьєва, Н. Е. Мажара, М. Х. Тітми, В. А. Сластьоніна, В. А. Ситарова, С. Н. Чистякової, Е. Н. Шиянова та ін.

Не дивлячись на те, що останнім часом з'явилися дослідження, пов'язані з питаннями формування мотивації, активізації навчальної діяльності студента на заняттях (М. А. Алексанян, А. Н. Букіна, Г. Г. Даниленкова, Н. А. Забеліна, Г. Г. Корсакова, Н. А. Шаламова та ін.), необхідно відзначити, що більшість теоретичних положень сучасних досліджень не стали керівними у повсякденній педагогічній діяльності багатьох викладачів. Далеко не всі викладачі можуть обрати необхідні засоби і методи формування мотивації до професійної діяльності студентів відповідно до вимог до особистості випускника і з урахуванням специфіки вищого навчального закладу фізкультурної спрямованості. На жаль, знання, якими оволоділи студенти у процесі підготовки, як правило, не стають дієвим інструментом їх професійного самовизначення, саморозвитку і самовдосконалення.

У "Енциклопедії психології" поняття "мотивація" визначається як психологічний стимул, що додає діям людини мети і напряду [9]. Слова "мотивація" і "емоція" походять від одного латинського кореня: *movere* (рухати). Дійсно, мотивація – це те, що нас кудись рухає [9].

Л. А. Копісова зазначає, що мотиваційна сфера професійної діяльності виконує низку функцій: спонукальну, спрямувальну і регулювальну [5]. Разом з операціональною сферою вона є сутнісною характеристикою професіоналізму [5]. На думку автора, виокремлюють два основних напрямки розвитку мотивації суб'єкта професійної підготовки і діяльності: перший є трансформацією загальних мотивів особистості у праці; другий пов'язаний із системними змінами професійної мотивації людини у міру її переходу на нові рівні професіоналізації [5].

С. В. Григор'єв, А. Г. Бойко і Т. А. Базиліук визначили такі п'ять видів ціннісних орієнтацій: орієнтація на професійну самореалізацію, орієнтація на соціальні чинники, орієнтація на матеріальні чинники, орієнтація на комфортні умови і позатрудова орієнтація [3, с. 247]. Орієнтація на професійну самореалізацію – це можливість максимально реалізувати себе у процесі роботи за обраною спеціальністю (творчо, емоційно,

інтелектуально), можливість і бажання працювати у цій професії [3, с. 247]. Орієнтація на соціальні чинники передбачає усвідомлення студентом необхідності і значущості цього профілю роботи. Професії напряду “Фізичне виховання і спорт” дають змогу випускникам оволодіти знаннями, уміннями, переконаністю, що їх професійна діяльність приносить користь (здоров’я, оздоровлення, реабілітацію, рекреацію) суспільству або славу, пошану на роботі у сфері спорту [3, с. 247]. Орієнтація на матеріальні чинники передбачає оцінку задоволеності студентами рівнем оплати праці на різних посадах [3, с. 247]. Орієнтація на комфортні умови – оцінювання випускниками комфортності умов, створених на робочому місці [3, с. 247]. Під позатрудовою орієнтацією С. В. Григор’єв, А. Г. Бойко і Т. А. Базилук мають на увазі ті чинники, які непрямым шляхом приносять задоволення тих потреб студентів, які не увійшли до вищезазначених [3, с. 247]. Це, наприклад, реалізація таких потреб, як повага до оточуючих, слава, популярність, можливість самому бути в хорошій формі, здоров’я та ін. [3, с. 247].

В. Г. Григоренко та Е. Г. Мухаматгалєєв вважають, що професійну підготовку вчителя повинна бути організовано так, щоб сформувати активну особистість, що керується системою дієвих мотивів, де домінують соціально-значущі мотиви [1, с. 261]. Такий підхід у професійній підготовці студентів забезпечує необхідні якісні зміни в мотиваційній сфері. Це дає змогу їм реалізувати професійно-педагогічні мотиви за допомогою самостійної постановки гнучких, перспективних цілей і їх досягнення [1, с. 261]. На думку авторів, студенти в таких умовах володіють високим рівнем цілепокладання, займають внаслідок цього активну життєву позицію і можуть продуктивно долучатися до суспільно-педагогічної практики і усвідомлено удосконалювати самого себе і суспільну сферу своєї діяльності [1, с. 261].

В. Г. Григоренко вважає, що формуванню пізнавальних мотивів сприяють усі засоби вдосконалення навчально-виховного процесу, але найголовніше – це науково обґрунтовані дидактичні основи професійно-педагогічної підготовки студентів:

Оновлення змісту дисциплін і зміцнення міжпредметних зв’язків.

Вдосконалення методів формування професійно-педагогічної мотивації і навчання (розробка і впровадження методів проблемно-розвиваючого навчання, комп’ютерних технологій, методів етапної, поточної і оперативної професійної діагностики).

Оптимізація структури лекційних, практичних, семінарських і лабораторних занять в аспекті розширення форм самостійної творчої

роботи студентів на заняттях.

Розробка системи педагогічних чинників щодо формування у студентів навичок і умінь самостійного пошуку професійно актуальної інформації, ведення науково-дослідницької роботи, вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду вчителів-новаторів, здібностей оптимізувати навчально-виховний процес у загальноосвітній школі.

Застосування системи випереджаючого “занурення” студентів у реальні педагогічні умови діяльності вчителя (безперервна робота студентів у школі; різні форми педагогічної практики; моделювання педагогічних ситуацій; ведення в школі науково-дослідної роботи; творчі “майстер-класи педагогічної майстерності” вчителів-новаторів; професійно-педагогічні діалоги “студент – студент – викладач”.

Знання кожним студентом свого рівня потенційних педагогічних здібностей і шляхів їх подальшого вдосконалення, інтеграції в педагогічну майстерність.

Дія системи орієнтації студентів на ефективну навчальну діяльність, систематичне підкріплення цього процесу позитивними результатами розвитку педагогічних здібностей, формування професійно-педагогічної мотивації [2].

Професійна діяльність учителя фізичної культури у старшій школі має свої особливості. Так, учні старших класів (9-11 класи) переживають період виникнення свідомого “я” (І. Кон). Т. Є. Федорченко вважає, що “розвиток самосвідомості в ранньому юнацькому віці настільки яскравий і наочний, що його характеристика і оцінка значення для формування особистості у цей період практично єдина у дослідників різних шкіл і напрямів” [7, с. 36]. На думку автора, “його специфічні риси – підвищення значущості системи власних цінностей і посилення особистісного, психологічного, динамічного аспекту сприйняття – дає змогу оцінювати цей рівень як характерний для зрілої особистості” [7, с. 36].

У навчальному підручнику з педагогіки, автором якого є М. М. Фіцула, вказано, що “одним з основних механізмів самопізнання старшокласником самого себе, свого внутрішнього світу є особлива рефлексія, яка, на відміну від логічної рефлексії, спрямованої на розв'язання завдань, розуміється як діяльність особистісного самопізнання, як особливий дослідницький акт, за якого людина не просто вивчає свій внутрішній світ, а при цьому ще вивчає себе і як дослідника” [8].

Для виявлення стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'язберезувальних технологій у старшій школі було проведено анкетування студентів вищих навчальних закладів, у якому взяли участь 465 осіб. Респондентами стали 104 студенти Бердянського

державного педагогічного університету (БДПУ), 78 студентів Запорізького національного університету (ЗНУ), 92 студенти Волинського національного університету (ВНУ), 122 студенти Луцького інституту розвитку людини Університету “Україна” (ЛІРОЛ), 69 студентів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (НПУ імені М. П. Драгоманова).

З 465 студентів знаннями про мету та завдання здоров'язбережувальних технологій у старшій школі володіють 17,97%, частково володіють 61,49% студентів, не володіють 13,34% студентів, важко було відповідати 7,2% студентам.

Таблиця 1

Показник кількості студентів, опитаних щодо володіння знаннями про мету та завдання здоров'язбережувальних технологій у старшій школі (%)

Відповідь	Загальний показник	Вищий навчальний заклад				
		БДПУ	ВНУ	ЗНУ	ЛІРОЛ	НПУ імені М. П. Драгоманова
Повністю володію	17,97	10,58	36,96	10,26	18,85	13,21
Частково володію	61,49	63,46	52,17	74,36	46,72	70,75
Не володію	13,34	17,31	9,78	8,97	22,13	8,49
Важко відповісти	7,20	8,65	1,09	6,41	12,3	7,55

Таким чином, важливим елементом освітнього процесу у вищих навчальних закладах є формування мотивації студентів до професійної діяльності. Психолого-педагогічний аналіз процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури дав змогу виокремити у структурі готовності студентів мотиваційну складову, яка є педагогічною системою розвитку мотивації, ієрархічних відношень особистості: від інтересу до роботи з учнями старших класів до потреби бути висококваліфікованим фахівцем у сфері фізичної культури та спорту; від потреб до мотивів професійного та особистісного самовдосконалення та саморозвитку протягом усього життя.

Використана література :

1. Григоренко В. Г. Дидактические основы формирования профессионально-педагогической мотивации у студентов высшей педагогической школы / В. Г. Григоренко, Е. Г. Мухаматгалеев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2003. – № 23. – С. 260-268.
2. Григоренко В. Г. Теория дифференциально-интегральных оптимумов педагогических факторов в физической и социальной реабилитации человека / В. Г. Григоренко. – М. : ФСИ России, 2000. – 150 с.

3. Григорьев С. В. Анализ уровня ценностных ориентаций профессиональной направленности выпускников сферы физического воспитания и спорта / С. В. Григорьев, А. Г. Бойко, Т. А. Базылюк // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2004. – № 18. – С. 245-254.
4. Зенкина Светлана Анатольевна. Педагогические условия развития мотивации профессиональной деятельности педагога в процессе повышения квалификации : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. – Москва, 2003. – 194 с.
5. Копысова Л. А. Развитие мотивации профессиоанльной деятельности обучающихся в медицинском вузе / Л. А. Копысова // ftp://lib.herzen.spb.ru/text/kopysova_10_59_38_43.pdf.
6. Кравец Ольга Ивановна. Формирование мотивации профессиональной деятельности у студентов туристского вуза : дис. ... канд. пед. наук. – Сходня, 2002. – 144 с.
7. Федорченко Т. Є. Профілактика девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища: соціально-педагогічний аспект : монографія / Т. Є. Федорченко – Черкаси : ФОП Чабаненко Ю. А., 2011. – 492 с.
8. Фицула М. М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. М. Фицула. – К. : Академія, 2001. – 528 с.
9. Энциклопедия “Психология” // <http://medportal.ru/enc/psychology>.

Дручик В. Д. Формирование мотивации будущих учителей физической культуры к профессиональной деятельности в старшей школе.

В статье указано, что заданиями профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры является формирование у студентов мотивации к профессиональной деятельности, которая выступает необходимым условием эффективности и успеваемости их будущей работы в общеобразовательных учебных заведениях. Цель формирования мотивации к профессиональной деятельности автор видит в подготовке высокообразованного и конкурентоспособного учителя физической культуры, способного к эффективной, творческой профессиональной деятельности, самоусовершенствованию и самообразованию по укреплению и сохранению здоровья учеников старшей школы.

Ключевые слова: мотивация, будущие учителя физической культуры, профессиональная деятельность, старшая школа.

DRUCHYK V. Formation motivation for future teachers of physical culture for professional activity in senior school.

The article stated that the task of training future teachers of physical culture is to build students motivation for professional activities, serving a necessary condition for effectiveness and success of their future work in secondary schools.

The purpose of the formation of motivation for professional work the author sees in the preparation of highly educated and competitive physical culture teacher who is capable of effective, creative professional, self-improvement and self-education to enhance and preserve of the health of students of senior school.

Keywords: motivation, future teachers of physical culture, professional activities, senior high school.